

ŠTO JE VLADIMIRU ANIĆU A. VLADIĆ?

(*Naličje kalupa*. Sabrani spisi Vladimira Anića. Disput. Zagreb, 2009. Str. 724)

Krešimir Bagić

(Odsjek za kroatistiku, Filozofski fakultet – Zagreb)

Što god koji umjetnik ili stručnjak radio i koliko god napravio, svoje mjesto i ulogu ne bira sam. O njima ponajviše odlučuju kultura i njezine potrebe. Nedostaje li, metaforički govoreći, nekoj kulturi kruha, ona će slabo mariti za kolače koliko god oni bili ukusni i majstorski spravljeni. Kolači dolaze na kraju – od njih se ne živi, u njima se uživa.

1.

KULTURA RJEČNIKA

Primijenimo li ovu jednostavnu prispodobu na hrvatsku filologiju 20. stoljeća, lako je uočiti da je ona Vladimiru Aniću namijenila jednu od naslovnih – ako ne i naslovnu – ulogu. Iako je u tom stoljeću bilo iznimnih filologa, neusporedivih znalaca, nedostižnih specijalista za pojedina područja, marljivih standardologa s osjećajem za pravilo i za mjeru, toj je filologiji upravo profesor Anić priskrbio onu metaforičku koricu prijeko potrebnoga kruha. Njegov *Rječnik hrvatskoga jezika* našu je kulturu, koja je gotovo stotinu godina bila kultura bez rječnika, odnosno kultura jezičnih savjetnika i pravopisa (koji su autoritet gradili na greškama), pretvorio u

kulturu rječnika tj. pridonio tomu da govornik hrvatskoga jezika umjesto sumnje u svoju upotrebu jezika razvija jezično samopouzdanje, radoznalost i kreativnost. Budući da je riječ o autoru koji je od prvih članaka nadilazio granice formalnoga opisa i propisa, pokušavao uvidjeti, shvatiti i progovoriti o konkretnome životu jezika, rad na *Rječniku* ujedinio je Anićeve različite filološke interese i u jednoj spojio uloge leksikologa, frazeologa, sintaktičara, semantičara, stilističara.

Kada su naši jezikoslovci u pitanju, šira kulturna javnost o njima obično veoma rano stvori sliku, zamrzne je i – od prigode do prigode – ponavlja iste atribute i kvalifikacije. Vladimir Anić i u tome je iznimka. Njegov se filološki portret gradi od kraja, od *Rječnika*, pa se odjednom kao u kakav minuciozni mozaik počinje skladno uklapati sve što je desetljećima (bez prevelikoga odjeka) činio: monografija *Jezik Ante Kovačića*, esejističke knjige *Glosar za lijevu ruku* i *Jezik i sloboda*, *Pravopisni priručnik* (s J. Silićem) i na koncu *Rječnik stranih riječi* (s I. Goldsteinom).

Knjiga *Naličje kalupa*¹ u kojoj su sabrani profesorovi tekstovi objavljeni u stručnoj i općoj periodici, znanstvenim zbornicima, novinama i na radiju točka je na *i* te fascinantne filološke pustolovine. Ona nas podsjeća na lepezu njegovih interesa – od morfologije do filozofije jezika, od standardologije do leksikografije, od akcentologije do stilistike, na njegovu intelektualnu biografiju koju karakteriziraju marljivost, blagost, odmjeranost i samosvojnost. Vratimo li se još jednom početnoj prisposobi, *Naličje kalupa* poslije svega djeluje poput kolača rijetkoga okusa ili, pak, poput čaše šampanjca kojom se slavi jedna nesvakidašnja filologija i jedna – za naše prilike – po svemu iznimna karijera.

2. POMNI ČITATELJ

Priređivač Ivan Marković u knjigu je uvrstio 111 članaka objavljenih između 1958. i 1999. godine. Razvrstao ih je u poglavlja koja objedinjuju tipove filoloških interesa Vladimira Anića: *Graditelji i perspektive*, *Akcent i ortopedija*, *Morfologija i sintaksa*, *Rječnik i kultura*, *Granice jezika* i *Prije glosara*. Izmjenjuju se radovi koji tematiziraju morfološke inovacije, navezak u

¹ Citate iz knjige organizirat ću tako da ću navoditi naslov članka, potom akronim naslova i broj stranice.

suvremenome jeziku, logički i afektivni pleonazam, akcenatsku adaptaciju internacionalizama, sročnost, jezik medija, regionalnu frazeologiju, tipove rečenica, odnos ortoepije i ortografije, romanizme, filološku aktivnost Dragutina Parčića, Šime Starčevića, Bogoslava Šuleka, Tome Maretića i dr.

Anić se nerijetko predstavlja kao pomni čitatelj koji upozorava na bitno a zanemareno, koji pomaže kulturi da osvijesti svoje slijepe pjege i svoju istinsku tradiciju. Primjerice, veoma rano metodološki jasno i ispravno postavlja do danas sporni odnos roda i spola. Pritom polazi od jednostavne formule da je “gramatički rod trojak, a prirodni dvojak”, primjećujući da se “Naše shvaćanje roda nije emancipiralo od ekstralingvističkih značenja, pa se i plasira u normativu kao nominalna kategorija koja odražava razlike između spolova. Tako se i odnos gramatičkog roda i semantike spola brka, a u gramatiziranju razrješava iznimkama.”² U eksplikaciji rado poseže za pamtljivim primjerima: *jarebica* – veli – ima i muških, iako za njih ne postoji poseban leksem, jednako kao što se uz more često mogu vidjeti *galebice*, iako ih zovemo galebovima. Anićev omiljeni rasadnik primjera su tzv. narodni jezik i gnomika. Kada je o rodu i spolu riječ, spol se – napominje on – može označiti posebnim morfemom. U narodnom se jeziku to čini morfemima *-an* i *-ac* za muški spol prema *-a* za ženski, o čemu recimo svjedoči izreka *Svaka pita je pita, a pita od mesa je pitac*, zvan još i muška pita.

Kada je riječ o razvoju jezika i mišljenja o njemu, Vladimir Anić više puta upozorava na Pavlinovićev jezik i djelovanje, na njegov savjet *Piši kako puk govori* te na njegove kritičke intonirane riječi upućene filolozima, primjerice: “Kad su se god slovničari dojali kojeg jezika da ga izumiju i zanove, oni su mu perje pokidali, i osakatili ga.”³ U jednom članku Anić podsjeća na kuriozitet da se u nas udomaćio oblik *Španjolska*, što je rješenje Vuka Karadžića, umjesto oblika *Španija* i *Španja*, koje predlagahu Jakov Mikalja i Mihovil Pavlinović

Posebno je instruktivan *In memoriam dr Milovanu Zoričiću* (1884-1971), uglednom zagrebačkom pravniku, sucu Vrhovnoga suda Hrvatske od 1945. g. i članu Međunarodnog suda pravde u Haagu (1946-1958). Anićev je interes pobudio sportski dio Zoričićeve biografije. Riječ je, naime, o prvome predsjedniku Hrvatskoga nogometnog saveza i – utemeljitelju

² *Rod i spol u srpskohrvatskom jeziku. Razgraničenje*, NK, str. 396.

³ *Mihovil Pavlinović – bez želje filolog*, NK, str. 106.

hrvatske nogometne terminologije. Pasionirani se filolog u tom članku navraća jednoj od svojih omiljenih tema – jezičnoj kreativnosti, pokazujući pritom izrazitu sklonost kulturološkome podatku. Na početku teksta prepušta se historiografsko-literarno-filološkim indicijama pa piše:

Po onome što sada znamo, loptom se na našoj obali igralo već u doba renesanse. Juraj Šižgorić piše o igranju loptom u Šibeniku; ali naziv za loptu – prema obliku i materijalu, a sigurno i prema igri – izmjenjuje se u rječnicima i tekstovima kao *balon*, *mjehur*, *kugla* itd. Još duboko u 19. stoljeće nogomet se naziva u jednom udžbeniku zemljopisa “nožno igranje krugljom”.⁴

Anić se, dakle, iz filološke perspektive prihvaća konstruiranja pretpovijesti nogometu. Po tome je njegova djelatnost usporediva s onom intelektualaca i znanstvenika s raznih strana koji su korijene nogometu nalazili u Kini (800 godina prije Krista), u antičkoj Grčkoj, kod Azteka, u dva sela u Bretanji 14. stoljeća ili u Toscani polovicom 16. stoljeća. Predmet sličan nogometnoj lopti navodno je poznat još i prije, i to kod drevnih Kineza (2.500 godina prije Krista), Egipćana iz vremena faraona, Azteka i Japanaca. Ipak, izvjesno je da je nogomet (u današnjem obliku) rođen 26. listopada 1863. u Trinity Collegeu na sveučilištu Cambridge. Tamo je tada osnovano prvo nogometno udruženje i utvrđena pravila igre koja se do naših dana nisu bitno mijenjala.

Poslije kulturološki intoniranoga uvoda, profesor Anić zorno prikazuje pothvat Milovana Zoričića. On, naime, 1908. g. “u potrebi nogometnih pravila na hrvatskom jeziku” s engleskoga prevodi knjižicu *Pravila nogometu*. Njome utemeljuje osnovno nazivlje te igre, uvodeći danas općeprihvaćene pojmove *vrata*, *vratar*, *branič*, *pomagač*, *momčad*, *prečka*, *poluvrijeme*, *vratarev prostor*, *kazneni prostor*, *početni udarac*, *udarac s ugla*, *slobodni udarac*, *međašni suci*, a po svemu sudeći i sam naziv *nogomet*. Tome se popisu potkraj 20. stoljeća pridružila riječ *zaleđe* (offside). Ona se potkraj osamdesetih i početkom devedesetih ustalila u jeziku sportskih novinara nakon što ju je godinama ustrajno upotrebljavao radijski reporter Ivo Tomić.

⁴ *In memoriam dr Milovanu Zoričiću (1884-1971)*, NK, str. 443.

3.

ANIĆEVA STILISTIKA

Između brojnih poticaja *Naličja kalupa*, ovdje ću se usredotočiti na Anićeve stilističke rasprave i estetičke postulate, obilježja Anićeve stila, te na priređivačev posao. Sabrani spisi otkrivaju velik broj članaka posvećenih stilistici. Anić, među inim, piše o temeljnim obilježjima jezika pojedinih pisaca ili njihovim stavovima o jeziku (najčešće se pritom bavi Antom Kovačićem, Mihovilom Pavlinovićem i Miroslavom Krležom), iz različitih očišta pristupa problematici funkcionalnih stilova, odnosu jezika književnosti i književnoga jezika te komentiranju krilatice *Piši kako dobri pisci pišu*. K tome, u korpus na koji se oslanja obično uključuje realizacije iz različitih funkcionalnih stilova i diskurzivnih praksi (od publicistike do književnosti, od znatnosti do reklame).

Bitno obilježje Anićeve stilističkog bavljenja sadržano je u ideji da usredotočenost na detalj može zakriti cjelinu. Stoga često ističe važnost odnosa jezičnoga podatka i teksta u kojemu se taj podatak pojavljuje, a potom odnosa teksta i njegova sociokulturnog konteksta. Jedino cjelovit pogled na kakav jezični fenomen može mu osigurati prikladan opis i odgovarajuću stilističku interpretaciju.

Svoje stavove, pa i one stilističke, nerijetko je znao izbrusiti do krajnje jasnoće te uobličiti u lucidne i duboko opravdane dosjetke. Tako je još u *Glosaru za lijevu ruku* pisao da treba odbaciti tvrdnje da razni slojevi jezika kao razgovorni jezik, žargon, arhaizmi provincijalizmi, strani jezici služe karakterizaciji književnih likova:

- Konstatirati kako tko govori: zar to nije samo podatak, koji smo pohitali da vidimo kao “karakterizaciju”? Zamisli konobu u kojoj ljudi, strani i domaći, piju i govore kako govore. Zar su karakterizirani? Ako jesu, onda je magnetofonska traka književno djelo.⁵
- Karakteriziranje kakvo se jezično-filološkim sredstvima izvodi podrazumijeva tip čovjeka (karakterizira se tip, a ne lik)... Lako je “karakterizirati” jezikom Crnogorca s Cetinja, ali kako okarakterizirati dva Crnogorca s Cetinja?⁶

Da je riječ o jednoj od opsesivnih Anićevih tema potvrđuje činjenica da u osnovi istu ideju parafrazira u eseju o A. Kovačiću:

⁵ *Glosar za lijevu ruku*, fragment 74a, str. 111.

⁶ *Glosar za lijevu ruku*, fragment 74c, str. 112.

Uvid u Kovačićev jezik neće podržati uvjerenje da je netko ne samo opisan nego i karakteriziran ako govori svojim mjesnim govorom. Ovakvo uvjerenje izgradilo se na situaciji odnosa u kojem jedan seljak stoji prema jednom građaninu u dijalogu. Jednostavan eksperiment – da dva stoje u dijalogu prema druga dva – već ne bi odgovorio čime se karakteriziraju oba para međusobno, unutar sebe.⁷

Pišući početkom sedamdesetih o Krležinu jeziku i njegovu tretmanu u hrvatskoj filologiji, Anić primjećuje da pretežu analize pojedinosti jezika tog pisca, da nedostaje “većih lingvističkih radova u kojima bi se on pojavio kao misleće biće”, te uobličuje jednu od svojih stilističkih maksima: “u hodu detalj po detalj pisac kao cjelina ostaje vrlo dalek cilj”⁸. Ta duboka misao često je uporište Anićeve kritičke opaski spram jednostranih i mehaničkih napora jezikoslovaca da očuvaju ili unaprijede opću jezičnu kulturu.

Više puta se tako vraćao raširenoj i među kolegama veoma prihvaćenoj krilatici *Treba pisati kako dobri pisci pišu*. Pritom ju je razložno i analitično dovodio u pitanje. Problem je najkompleksnije izložio u eseju *Za ekologiju teksta*, prvi put tiskanom 1986. g. Među inim, upozorio je na zabune s tom krilaticom, na različit status jezika u književnosti i izvan nje, te na prirodnu podjelu uloga između pisca i gramatičara:

- Od krilatice da treba pisati kako dobri pisci pišu – i kad joj ne bismo imali što dodati ni oduzeti – s današnjim razvojem naše pismenosti ne možemo previše očekivati, pogotovu što su velike historijske prilike ostale neshvaćene (Matoš, i novija, i ujedno apsolutno posljednja, Krleža).⁹
- *Piši kako dobri pisci pišu* nije ravan put do standardnog jezika, pa mi ne možemo samo reproducirati pisce. Ali ni pisci nas. Pisac koji bi čekao gramatičara nikada ne bi napisao dijalog.
 - Eno ga onaj *s nogom*.
 - Koji s nogom?
 - Onaj *bez noge*.
 - Koji bez noge?
 - Onaj sa štakom.¹⁰

Indikativno je da Anić u spomenutom eseju aludira na jednu trideset godina staru polemiku u kojoj su pera ukrstili istaknuti jezikoslovac i istak-

⁷ Ante Kovačić i hrvatski jezik, NK, str. 192.

⁸ Jutro saznavanja ili bilješke o Krležinu jeziku, NK, str. 99.

⁹ Za ekologiju teksta, NK, str. 479.

¹⁰ Za ekologiju teksta, NK, str. 482.

nuti pisac. Riječ je o polemici koja se rasplamsala nakon što je Ljudevit Jonke u prikazu zbirke pripovjedaka *Ruke* Ranka Marinkovića upozorio na niz jezičnih pogrešaka i naglas iskazao žaljenje što je u njoj tako izrazito narušena “ravnoteža između umjetničkih i gramatičko-pravopisnih elemenata”¹¹. Dobronamjerno intoniran Jonkeov prikaz potaknuo je Marinkovića na razornu polemičku reakciju, na sarkastično portretiranje jezikoslovca kao čovjeka koji sve doslovno shvaća tj. koji ne razumije sam duh literature. Uz ostalo, u tobožnjem razgovoru “profesora Jonkea” i pisca, koji Marinković inscenira u svojoj invektivi, pojavljuju se i sljedeće replike:

– A tko ste vi, da imate pravo prezirati pravopis?

– Ja? Ja sam luđak. Zato i govorim neprestano “hiljadudevetstodevet” bez ikakva pametna razloga. Da sam normalan kao vi, govorio bih kao novčana uputnica: “jedna tisuća devet stotina i devet”, i to samo u slučaju prijeko potrebe.¹²

Iako Anić u svojoj raspravi ne spominje ni polemiku niti svoga velikog prethodnika Ljudevita Jonkea, spominjanje “novčane uputnice” jasno otkriva kamo zapravo smjera njegova aluzija. Dapače, on se bez puno krzmanja priklanja piščevoj argumentaciji:

Ako bi trebalo pisati kako pisci pišu, važno je kako oni žele pisati. Najmarkantniji njihovi istupi (...) opredjeljuju se za slobodu u kreativnosti i nezavisnosti od pretjerane normativnosti i normativne pragme. Danas kad se ostvarila Marinkovićevo bojazan da ćemo govoriti papirnato (govoriti brojke kao “novčana uputnica”, što je na radiju praksa) – dakle otupjeti u osjećaju za razgovorni jezik, čini se umjesnim opoziciju pisca i lingvista gledati kao poželjan odnos (...) Rad pisca u jeziku ne jamči kvalitetu književnog jezika u svim sferama u kojima se ostvaruje.¹³

Jedan od važnih Anićevih priloga stilistici, posebice teoriji funkcionalnih stilova ili diskurzivnih tipova, jest i više puta opetovano upozorenje da je štetno brkati stilove, slojeve, sfere i medije. Pritom kao posljedicu tog brkanja uočava bujanje dvaju nepoželjnih diskurzivnih likova, dvaju pseudostilova. Prvi, pseudoliterarni stil nastaje kada se “književnom jeziku nameću svojstva jezika književnosti”, kada se izvan literature po asocijacijama

¹¹ Lj. Jonke, *Za ravnotežu umjetničkih i gramatičko-pravopisnih elemenata*, Jezik, br. 2, Zagreb 1954, str. 33-43.

¹² R. Marinković, *Kako se postaje volom*, VUS, Zagreb, 9. II 1955.

¹³ *Za ekologiju teksta*, NK, str. 480.

iz literature biraju riječi i oblici – on “odražava infantilnu sentimentalnost i sjetnu tronutost kao prevladavajući doživljaj najprije književnog, a onda i drugog teksta”¹⁴. Drugi, pseudoznanstveni stil karakterizira pak pretjerana sklonost detaljiziranju, jezična ukočenost, nejasnoća, opterećujuća terminologija, odustajanje od kritičnosti, duhovitosti, relativiziranja, kolokvijalne frazeologije... Ukratko:

Pseudoliterarni i pseudoznanstveni stil osvećuju se čitavim sferama u kojima se književni jezik ostvaruje, u prvom redu publicistici, i pojedinim žanrovima (na primjer, prvi dokumentarnom filmu, vijestima, reportažama itd.; drugi kritici, kulturnoj kronici, umjetničkoj historiografiji itd.), pa su se zajedno osvetili mnogim perima i sterilizirali mnoge rubrike, emisije i čitave časopise.¹⁵

4. ANIĆEV STIL

Skrenimo pogled od Anićevis stilističkih postulata prema Anićevis stilu. Jezik njegovih rasprava podupire smjer njegova mišljenja. Budući da ovjeru svojih pretpostavki, analiza i ideja u pravilu traži u širem kulturnom kontekstu, i njegov stil krasi obilježja koja prizivaju taj kontekst. Anić rado poseže za slikovitim formulacijama, figurama, prigodnim maksimama i izrazima koji asociraju pojedini kulturni sloj ili područje, za duhovitim primjedbama ili dvosmislicama. Pišući, primjerice o Krleži i njegovu jeziku, on rabi poredbu koja podcrtava izrečenu tvrdnju, čini je duhovitom i pamtljivom: Krleža je – veli Anić – djelovao “preciznim i nedvosmislenim jezikom mislioca i intelektualca... koji ne propovijeda i kojemu se tekstovi i djela ne ‘događaju’ po nečemu izvan njega, kao što se dudovom svilcu događa svila”¹⁶.

Štoviše, gdjekad se zna odvažiti i na posve literarizirane uvode kao diskurzivne mamce koji bi za obrađivanu temu eventualno mogli zainteresirati širi krug namjernika. Tako članak o Pavlinoviću otvara naracijom na kojoj bi mu mogao pozavidjeti mnogi pripovjedač:

Konjanik pod čalmom koji putuje po turskoj Bosni nije u ono doba nekoliko godina prije okupacije 1878. mogao izazvati sumnju. To je znao i katolički sve-

¹⁴ *Za ekologiju teksta*, NK, str. 480.

¹⁵ *Za ekologiju teksta*, NK, str. 481.

¹⁶ *Zapisi o Krleži i jeziku*, NK, str. 140.

ćenik rodom iz Podgore Miho Pavlinović. Putnik zna da se tursko carstvo drobi i da u Bosni živi isti narod, pa njega nose radost i oduševljenje koji caruju našom književnošću...¹⁷

Bitna odlika Anićeve stila su i prigodne maksime, rečenice koje uopćavaju pojedinačni slučaj i raspravljaju pojavu smještaju u kulturni kontekst. Budući da nerijetko upozorava na jaz između stvarnosti i želja, između naših običaja i naših potreba, te su prigodne maksime obično građene na kontrastu koji im priskrbljuje poznatu – gotovo gnomsku – strukturu i prikladan stupanj polemičnosti. Npr.:

- Krleža je i pisac posebne sudbine u književnoj povijesti: često prvorazredna književno-kulturna namjera kod nas nije slijediti Krležu, nego zakloniti se za Krležu, pridobiti Krležu.¹⁸
- ... povijest naše filologije nije povijest katedarskoga profesionalnoga rada, već povijest ukupne djelatnosti svih onih koji su se na tome polju htjeli i znali okušati.¹⁹
- Moramo, međutim, uočiti da velik broj pravopisa ne izlazi iz nesređenog stanja pismenosti, već iz ugleda pravopisa kao prve knjige u pismenosti, gotovo kao njezinog temelja.²⁰

5.

DUBINSKA POLEMIČNOST

Naslov ove knjige, *Naličje kalupa*, koji je priređivač preuzeo iz naslova jednog Anićeve članka, prilično afektivno sugerira da je tihi, mirni i odmjereni filolog (kako se Anića obično doživljavalo) naglašeno drukčiji od svojih suvremenika, da se ni bavljenjem ni mišljenjem ni dosezima ne uklapa u modelne hrvatske filološke portrete. Pokušate li u sabranim spisima tragati za tom razlikom spram kolega, ne samo da ćete je naći, nego ćete iza razložnih i staloženih rečenica otkriti i dubinsku polemičnost, polemičnost koja je proistjecala iz njegovih stavova i koju je na verbalnoj razini susprezao koliko god je znao i umio.

Kada su se njegova viđenja o pojedinim temama bitno razlikovala od viđenja filologa s kraja 19. ili početka 20. st., Anić je u adresiranju zamjerki

¹⁷ Mihovil Pavlinović – bez želje filolog, NK, str. 102.

¹⁸ Jutro saznavanja ili bilješke o Krležinu jeziku, NK, str. 96.

¹⁹ Mihovil Pavlinović i Paškval Vučić. Jedna plodna veza iz 19. stoljeća, NK, str. 118.

²⁰ Problemi odnosa ortoepije i ortografije, NK, str. 275.

bio posve izravan. Tako svojim prethodnicima koji su djelovali u vrijeme kada je Ante Kovačić pisao svoja djela spočitava da su još vjerovali “da je narodna pjesma vezana svojim metrom kao što je osmerac ili deseterac i manirizirana stalnim ukrasnim pridjevima i ritmičkim zadatostima (kao *do dva pobratima*) istinski govorni jezik.”²¹ Mareticevo protivljenje “nepotrebnoj” deminuciji koje “stilistik ne može odobriti”, protivljenje uobličeno u stavu “Ne valja npr., kad pisac kakvoga romana ili novele govoreći o lijepoj kakvoj djevojci ili ženi upotrebljava za njezino tijelo deminutive: *glavica, ručice, nožice, prstići* i dr., jer čovjek dobra ukusa uzima te riječi samo kad govori o djetetu”, Anić komentira oprezno i učtivo, ali na temelju svoga uvida primjećuje da je deminucija u jeziku književnih djela 19. stoljeća obična pojava, da se deminutivi “javljaju u dosta ograničenoj sferi značenja i na mjestima gdje se može pretpostaviti samo jako književno opravdanje.”²²

Kada govori o suvremenicima, Anićeva je polemičnost u pravilu implicitna – on se bavi problemima, a ne imenima. Stoga je dostupna samo posve upućenima u raspravljana pitanja. Na nju u pravilu upozorava kakva aluzija kao što bio je slučaj sa spomenutim sporom Marinković-Jonke u kojemu je Anić zapravo prihvatio Marinkovićevo shvaćanje prirode jezika književnosti.

Napokon, u *Naličje kalupa* uvrštena su četiri teksta koje je naš autor sredinom sedamdesetih objavio pod pseudonimom. Njihovi su naslovi: *Kako da svladate književni jezik ako ste imali sretno djetinjstvo*, *Kako da savladate književni jezik ako ste imali teško djetinjstvo*, *Gramatika drvena motika i Biti za te stvari*. U njima zatječemo ludički raspoloženog filologa potpisanog anagramskim pseudonimom A. Vladić. Prema temama kojima je zaokupljen i prema stilskim obilježjima jezika tih članaka s priličnom se sigurnošću može tvrditi da ih je napisao Vladimir Anić. U njima na vidjelo izbija njegovo, drugdje dobro kontrolirano, urotničko raspoloženje spram rigidnoga bavljenja jezikom – ponajprije savjetodavstva, propisa koji ne uvažavaju i jezične i izvanjezične razloge, mehaničkoga preuzimanja postojećih shema i papagajskoga ponavljanja tuđih stavova. Jedan od tih članaka intoniran je kao duhovito jezikoslovčevo obraćanje ženi koju živcira potreba stalne brige o jeziku i bavljenja pravilnostima i greškama:

²¹ Ante Kovačić i hrvatski jezik, NK, str. 191.

²² Kajkavski deminutiv u jeziku umjetničkog djela, NK, str. 438.

Najljepše godine života izgubili ste učeći č i ć, a sada su znanja o tome toliko napredovala da se to više uopće ne da naučiti, ali se, kako čujete, i ne traži. (...) Niste ni svjesni koliko ste uronili u svoj sloj – ono što drugi ljudi jedu, na primjer meso, vi “trošite”; ono što drugi kupuju, vi “uzimate”: na primjer vi uzimate taj i taj sapun; drugi se ljudi brišu (ručnikom), vi se uporno “frotirate”. (...) Međutim, ne zaboravite da su razgovori o jeziku u modi, pa pružite nešto ljudima koji su vam potrebni (...) ako razgovarate u četiri oka, a ima vas troje, primijetite da je to u šest očiju, a ako od dvojice jedan nema oko, objasnite da je to u tri oka. Nemate pojma koliko ovako nešto ljudi vole! Ako se govori o radnom narodu, vi pitajte šta je s neradnim narodom; ako negdje piše da je zabranjeno pljuvati po podu, pitajte je li dopušteno pljuvati po stropu; recite da nogometašu ne može ništa poći za rukom, nego za nogom (...) Vi za taj posao imate šarma, i to posebne vrste: druge žene su šarmantne dok imaju šarma, a vi dok sam ja živ.²³

6. PRIREĐIVAČEVA STRAST

Na koncu svakako valja istaknuti da je knjiga *Naličje kalupa*, koja broji respektabilnih 725 stranica, upravo uzorno uređena, opremljena *Ljetopisom* i *Bibliografijom Vladimira Anića* i *Kazalom imena*. Doista su rijetke knjige u kojima je učinjeno baš sve što bi čitatelj poželio vidjeti, i to još besprije-korno. K tome, priređivač, mladi filolog Ivan Marković napisao je briljantan – analitičan i otkrivački – predgovor u kojemu je lucidno i duhovito istaknuo važnost Anićeva djela i djelovanja za hrvatsku kulturu.

O radosti i strasti s kojom je pristupio priređivačkom poslu svjedoči mnogošto u tom izdanju – primjerice, nikako slučajna podudarnost da u Markovićevu predgovoru ima 111 fusnota koliko je i Anićevih tekstova u knjizi. Tu su i brojne priređivačke napomene uz Anićeve radove čiji se ras-pon kreće od informacija o kontekstu prvotiska pojedinoga članka, upozorenja na tiskarske pogreške ili nedosljednosti izvornika do prijevoda fran-cuskih sintagmi i turskih riječi, pojašnjenja koja olakšavaju razumijevanje, iznošenja pojedinih pravopisnih dvojbi i sl. O priređivačkoj strasti napokon svjedoči i naslov sabranih spisa – *Naličje kalupa*. Marković je njime Anića, njegovo djelo i djelatnost izdvojio kao jedinstvenu pojavu u našoj filologiji i našem kulturnom krajoliku.

S Markovićem su i Anić i hrvatska kultura imali sreće.

²³ *Kako da svladate književni jezik ako ste imali sretno djetinjstvo*, NK, str. 654-656.